

قالی ایران ایشنايم

قالی کرمان حبه دانه ایران

(۲)

بهمن خانمحمد آذری

شیوه بافت

جفتی غیر ممکن است .

در این بخش چگونگی بافت فرش کرمان را از نقطه نظر شیوه بستن گره ها و اشکال گوناگون آن بررسی می کنیم . معمولاً دو نوع گره در قالی بافی وجود دارد، گره فارسی باف و گره ترکی باف که اولی در میان قالی بافان مناطق مرکزی، شمال شرقی و جنوبی ایران و دومی در میان بافندگان مراکز شمال غربی، شمالی و غربی کشور رواج دارد .

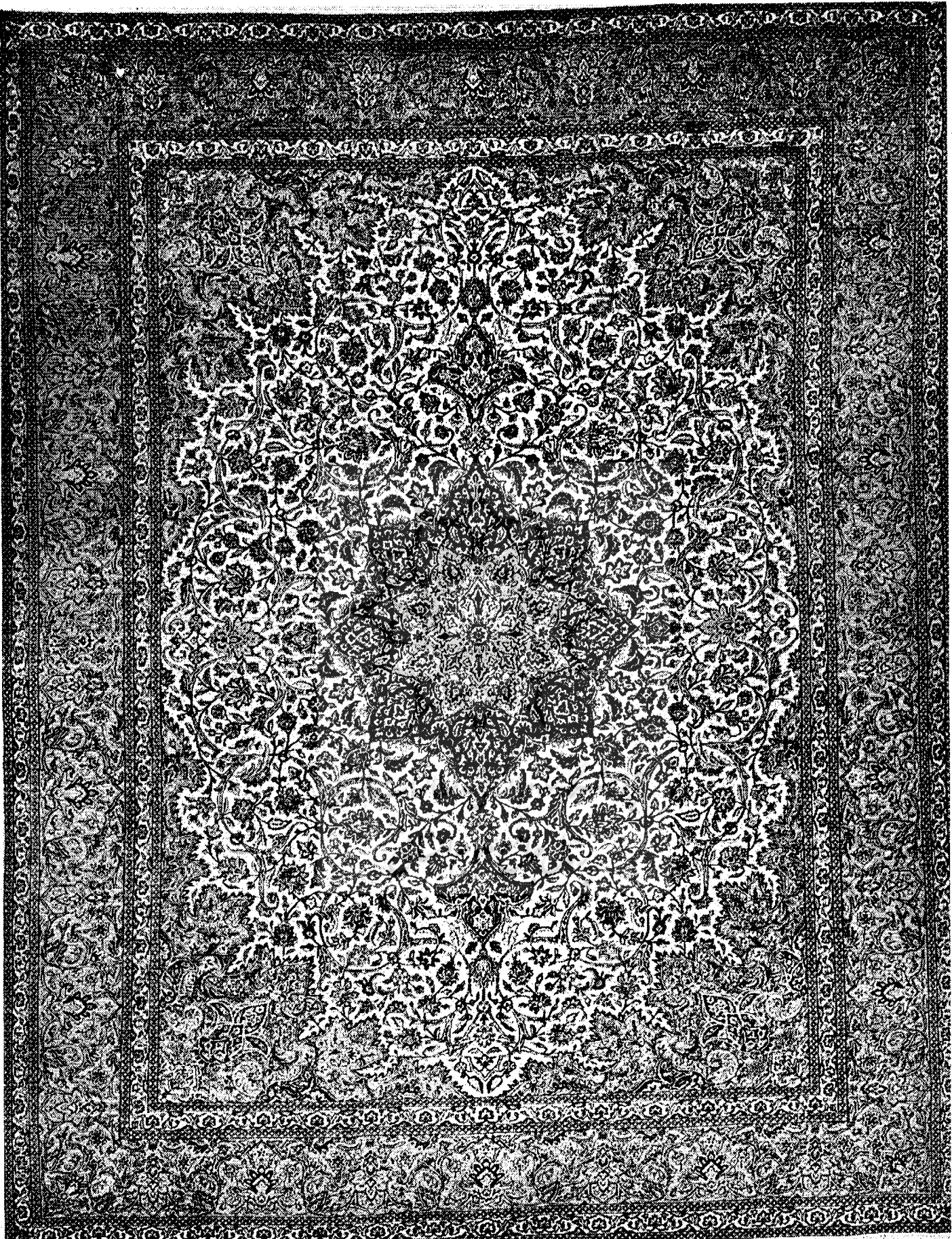
در کرمان بافت قالی به صورت فارسی باف است . در گره فارسی باف نخ از کنار یک چله رد میشود و از فاصله دو چله بیرون می آید و پس از دور زدن چله دوم از بین دو چله سر درمی آورد . از هر دو شکل گره که ذکر آنها رفت ، نوع به اصطلاح تقلبی نیز گهگاه در قالی بافی به کار میرود و آن گره جفتی است . در این نوع گره پشم بجای دو چله از چهار چله رد میشود . از این نوع گره معمولاً در قالی های ریز باف بیشتر استفاده میشود ، چه تشخیص آنها از روی قالی کاری مشکل است و البته پس از آنکه بود روی رج را پوشاند تشخیص گره

شود . در روی قالی و پشت آن تشخیص این نوع گره غیر ممکن است ، لیکن در اثر مرور زمان گره ها دانه دانه از پشت قالی درمی آیند و به تدریج قالی از بین میرود . لطمه دیگری که از بافت کمانه شیب بر قالی وارد میشود این است که دیگر قالی به مرحله کهنگی نمی رسد و در نتیجه کهنه فرش کرمان هم برخلاف سایر فرشها ارزشی ندارد . البته فراموش نمی کنیم که قالی های درست بافت کرمان کهنگی بسیار ارزشمندی دارند . یاد آور می شویم که بافت بی گره در تمام نقاط کرمان رایج نیست . تحقیقات نشان میدهد که در جوپار، ماهان، کرمان و بعضی از نقاط کوهپایه بافت بی گره یا کمانه شیب رایج گردیده است و در بقیه نقاط مانند راور، رابر، بافت، رفسنجان و و بافت گره فارسی در کار است و کماکان قالی های نفیس محصول این نواحی میباشد .

حال که صحبت از گره و نوع بافت در فرش کرمان رفت ، بجاست که واحد بافت و تعداد رج در گره فرش کرمان را هم بشناسیم . در قالی کرمان مقیاس محاسبه همان ذرع قدیم (۱۰۴ سانتیمتر) میباشد .

گره جفتی گرچه کار بافنده را آسان می کند، لیکن باعث میشود که قالی نرم و سبک و کم دوام گردد و این بلاشک عیب بزرگی برای قالی است . اخیراً در کرمان نوعی بافت در میان قالی بافان رایج شده است و آن بافت بدون گره (کمانه شیب) است، به این ترتیب که دور چله میگردد بدون اینکه گره بخورد و بر روی رج محکم

برای مخاسبه رج در گره فرش کرمان $\frac{1}{16}$ ذرع راکه ۶۵ سانتیمتر میشود و احد قرار داده و یک گره می خوانند . مجموع تعداد دانه های موجود در یک گره عرض و یک گره طول واحد بافت قالی است ، به این ترتیب که اگر در یک گره عرض ۳۵ دانه و در یک گره طول ۳۵ دانه باشد ، این فرش را ۳۵ جفت یا ۷۰ رج می خوانند البته یکی از عوامل مرغوبیت قالی مساوی بودن دانه های موجود در یک گره عرض و یک گره طول است و اگر در یک فرش بافت آن طوری باشد که دانه های گره عرض و طول نامساوی باشند آن فرش نامرغوب است . مرغوبترین و زیاده بافت ترین فرش کرمان در حال حاضر ۱۲۰ جفت یا ۲۰۴ رج است . درشت بافت ترین فرش کرمان تا چند سال پیش ۷۰ جفت بود ، ولی اکنون تا ۵۰ جفت هم بافته میشود . البته این مسأله از نظر عرف تجاری نقص بزرگی برای فرش محسوب میشود ، مضافاً بر این که قالی های درشت بافت را بی گره هم میبافند و باعث نزول ارزش آن میشوند . گفتیم که اگر تعداد دانه های بافت در گره عرض و طول نامساوی باشد ، این مسأله عیب بزرگی برای قالی به حساب می آید ، موضوع دیگری که حاصل این کیفیت است ، اینکه اگر تعداد دانه های گره طول زیاد باشد ، طول فرش از آنچه که مقرر است و در قرارداد بافت قید گردیده زیادتر خواهد شد . به عنوان مثال فرش چهارمتری ۵۰ متر طول پیدا خواهد کرد نیم متر اضافه را در اصطلاح فرش بافی کرمان رندی مینامند ، یعنی سفارش دهنده به بافنده میگوید نیم متر رندی کرده ای و البته قیمت آن نیم متر قابل پرداخت نیست .

رنگری و رنگ

در کرمان برای رنگ کردن خامه از رنگهای شیمیائی استفاده می کنند . البته در سال های قبل ، پیش از آنکه صنعت رنگهای شیمیائی پیشرفت امروزه را داشته باشد ، رنگرزیهای کرمانی رنگهای طبیعی را بکار می گرفتند ، لیکن رنگهای طبیعی از ثبات لازم برخوردار نبود و رنگرزیها برای این که به رنگ ثابت دست یابند ، ضمن اینکه پشم را در داخل رنگ برای مدت نسبتاً طولانی می جوشانند ، از مواد ثابت کننده شیمیائی هم بمنظور ثبات بیشتر استفاده می کردند . در سال های اخیر که در زمینه ساختن رنگهای شیمیائی موفقیت های چشمگیری حاصل شده است ، دیگر رنگهای طبیعی که دسترسی به آنها هم تقریباً مشکل است ، به هیچوجه مقرون به صرفه نیستند . رنگهای شیمیائی با ثبات ترند و بسیار آسان مورد استفاده قرار می گیرند . قالی بافان سعی می کنند خامه ای به کار برند که از ثبات رنگ آن مطمئن باشند ، چه در صورتی که رنگ ثابت نباشد به مرور زمان و در اثر تابش آفتاب قالی رنگ میبازد و به اصطلاح رگه دار میشود و این در عرف قالی بافی نقضی عظیم است . البته قالی بافان خبره چنین اشکالی را به وسیله رنگ های سرد از بین می برند اما این کار هم موقتی است و در مدت کوتاهی همان ایراد اول ظاهر می گردد . ناگفته نماند که اخیراً مواد شیمیائی بخصوصی بدست آمده است که رنگ پشم را بر روی قالی بافته شده ثابت می کند و البته باید موضوع را پیشرفتی در امر قالی بافی بشمار آورد .

قالی بافان کرمان معمولاً از رنگهای روشن و شاد استفاده می کنند ، بخصوص در فرشهایی که از سوی خریداران امریکائی سفارش میشود . این فرشها را اصطلاحاً باب امریکا هم میگویند . در قالی های بافت کرمان اکثراً از رنگهای سرمه ای ، گرم ، لاکه (نوعی قرمز که از رنگ کردن پشم با قرمز دانه بدست می آید) فیروزه ای ،

سبز ، زرد طلائی ، سفید ، صورتی ، آبی ملایم ، عاجی و خاکستری استفاده میشود . در فرش های سفارش امریکا یا باب امریکا معمولاً از رنگهای ملایم روشن و در فرشهای سفارش اروپا یا باب اروپا از رنگهای تندتر و تیره تر استفاده میشود .

طرح و نقشه

تحقیق و تفحص در زمینه طرح و نقشه قالی ایران به این نتیجه می انجامد که نقش و نگار قالی ایران از پارچه بافی و کاشی سازی و کوزه گری و به طور اعم هنرهایی از این ردیف تأثیر پذیرفته و سیر تکاملی پیموده است . بی شک اوج تجلی این هنر به زمان صفویان میرسد ، ترکیبهای دلنشینی که هنرمندان این دوره از رنگ و نقش و نگاره بر روی قالی پدید آورده اند با آن همه شکوه و زیبایی هرگز فراموش نمی شود . گرچه ایران در طول تاریخ ، چندین بار مورد هجوم بیگانگان قرار گرفته است ، لیکن فرهنگ و سنت و ملیت و هنر ایرانی هرگز دستخوش دگرگونی و رنگ پذیری از این مهاجمین بیگانه نگشته و اصالت خود را با قدرت و عظمت حفظ کرده است . آنچه مسلم است این که بازتابهای روحی هنرمندان در طی زمان و پیشامد حوادث در نظم های شکوهمندی که بر قالی خلق می کنند ، نمایانگر است ، شجاعت ، مناعت ، طبع ، بلندپروازی ، صلابت و قدرت همه و همه در لابلای نقش ها جان میگیرد . گذشته از این ، آنچه که به وضوح در طرح و نقش قالی های ایران دیده میشود ، جای پای هنرهای دیگر چون کوزه گری ، کاشی سازی ، پارچه بافی و غیره است .

طرح و نقش قالی ایران با تمام گوناگونی و تنوع در دو شاخه اصلی خلاصه میشود :

اول طرحهای شکسته که از اشکال

۱- رنگ سرد اصطلاحاً به رنگی اطلاق میشود که در پاتیل رنگری در حال جوشیدن خامه را رنگ نکند ، بلکه پس از رنگ کردن خامه بصورت نقاشی خامه را با آن رنگ نمایند .

منظم هندسی و خطوط مستقیم و شکسته تشکیل یافته است. این طرح‌های قدیمی‌ترین طرح‌هایی است که ساخته فکر انسان هنرمند است و گواه این مدعا مینیاتورهایی است که از قرن هشتم در دست است. در متن معمولاً از هشت ضلعی‌ها و دوازده ضلعی‌های منظم از صلیب‌ها و ستاره‌های دوازده‌الی شانزده پر و در حاشیه نیز از همین تصاویر به اضافه نقش‌ها و نوشته‌هایی با خط کوفی استفاده میشود.

دوم نقش‌های گردان که حاصل پیوستن خطوط منحنی به یکدیگر است. اوایل قرن نهم آغاز پیدایش چنین نقش‌هایی است، به همراه نقش گردان گل و بته و شاخه‌وارهای مارپیچی ساده و ابتدائی مورد توجه قرار گرفته و در پایان همین قرن جایگزین نقش‌های شکسته شده است.

این بدان معنی نیست که نقش‌های شکسته دیگر در نقشه‌های قالی جای ندارد، بلکه در حال حاضر در آسیای میانه، ترکیه و قفقاز، در میان ایلات و روستاهای ایران مورد استفاده و جاری است. شاید یکی از علل مهم رواج نقشه‌های شکسته در روستاها و بین ایل‌نشین‌ها این باشد که طرح‌های شکسته را بدون ترسیم بر روی کاغذ نیز میتوان مورد استفاده قرار داد، در حالیکه نقش‌های گردان حتماً باید بر روی کاغذ تصویر گردد تا قابل استفاده باشد. امروزه وجود کاغذهای شطرنجی چاپی در واحد‌های گوناگون، کار رسم نقشه‌های قالی را هر قدر هم پر پیچ و خم و پر نقش و نگار باشد، آسان کرده است، حال آنکه در گذشته پیش از آنکه چنین کاغذهایی چاپ شود، ترسیم نقشه‌های گردان بر روی کاغذ کار بسیار مشکلی بود. مدارک موجود نشان میدهد که ترسیم کاغذ شطرنجی به صورت حرفه بین افراد رایج بود. البته کاغذهای ترسیمی آنان یک واحد ثابت داشت و مقدار آن بیست و پنج خانه در هر سانتی‌متر مربع بود.

یادآور میشویم که بر روی کاغذ شطرنجی نقشه‌کشی، هر خانه نمودار یک

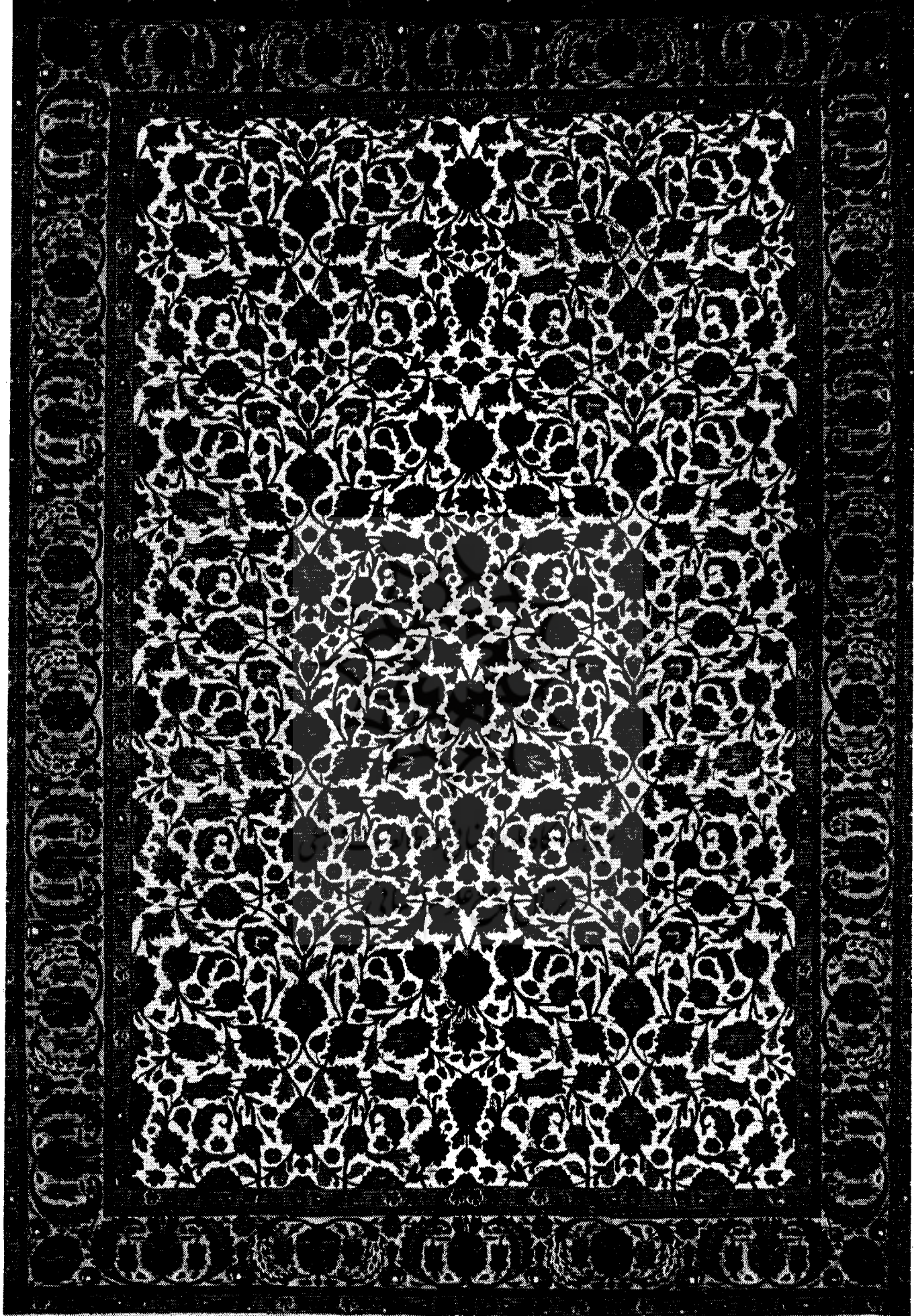
گره است. در مورد شکل و چگونگی نقشه‌ها باید بگوئیم که در سال‌های اخیر بافت قالی‌ها در بعضی موارد بدون حاشیه انجام میگردد. در سال‌های قبل حاشیه در نقشه قالی یکی از مهمترین قسمت‌ها را به خود اختصاص میداد، حتی گروهی را عقیده بر این است که متن فرش هر قدر هم که زیبا باشد، این حاشیه است که توجه بیننده را به زیبایی و ظرافت متن معطوف میدارد. حاشیه در قالی معمولاً از یک حاشیه میانی و دو تا چهار حاشیه کناری تشکیل میشود. نقشه حاشیه اصلی معمولاً شامل اسلیمی و گل و برگ‌های ریز نقش ختائی است و مکرر می‌باشد، لیکن حاشیه‌های کناری را تصاویر هندسی و نقش‌های کوچک شکسته و نیز مکرر به وجود می‌آورد. بر روی حاشیه‌های میانی و کناری گاه با خط شکسته و گاه خط معمولی و یا خط کوفی اشعاری نوشته میشود.

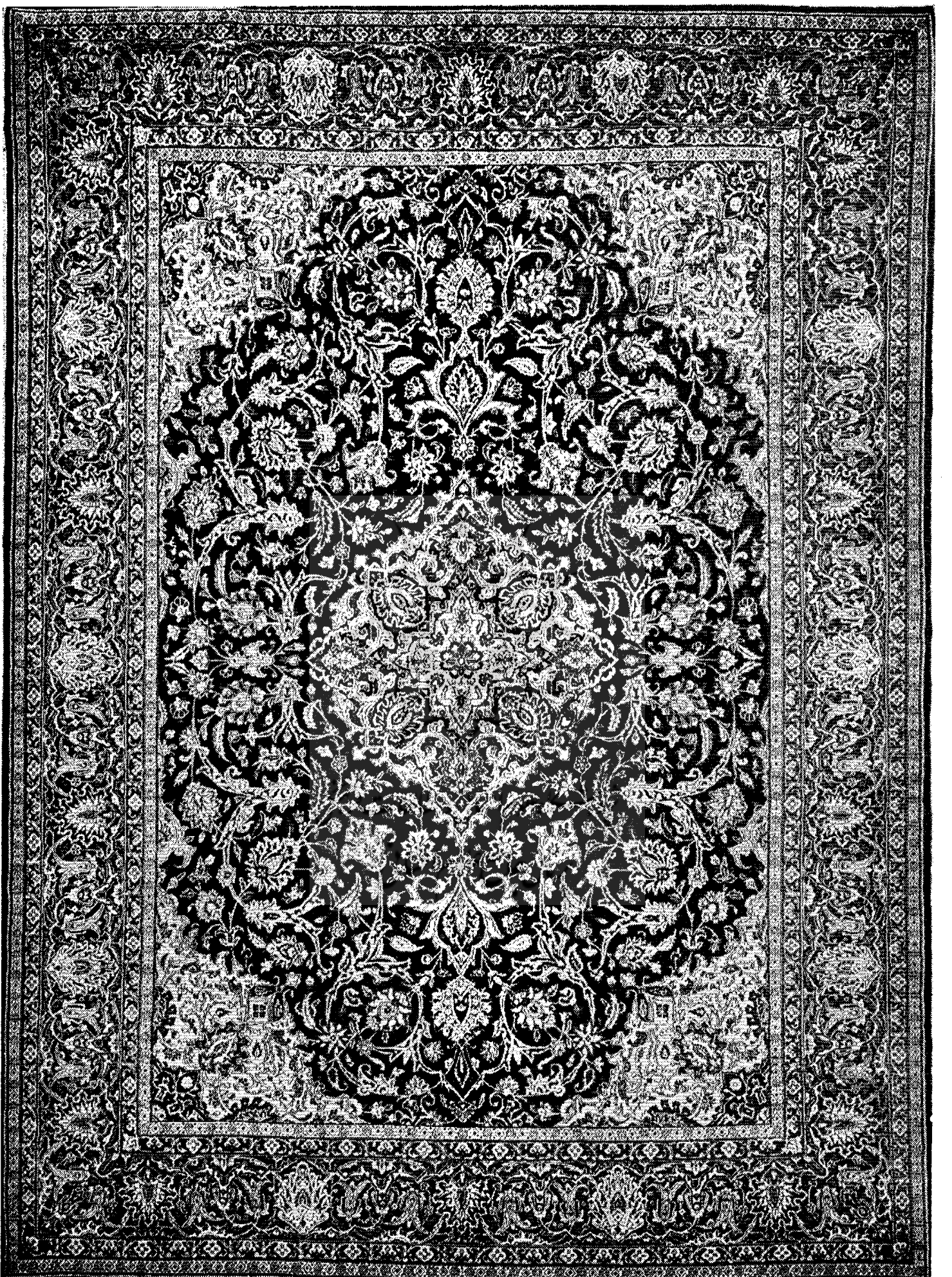
گروهی از بافندگان را عادت بر این است که نام خود را بر روی قسمتی از حاشیه کناری پائینی و یا گوشه‌ای از حاشیه میانی پائینی می‌بافند. اقدام اخیر یکی از ابتکارات جالب بافندگانست که کار شناسائی قالی را در سال‌های بعد آسان می‌کند. شناخت قالی‌ها در برخی از موزه‌ها از این طریق انجام می‌گیرد. معمولاً نقش متن قالی‌ها از عرض و طول، تقارن کامل دارند و نقشه ترسیم شده $\frac{1}{4}$ (یک‌چهارم) نقشه اصلی است. البته این کسر به $\frac{1}{8}$ و $\frac{1}{16}$ نیز قابل تغییر است. یادآور میشویم که گاهی نقشه‌های قالی سرتاسری هستند و هیچ نوع تقارنی در قسمت‌های مختلف ندارند. نقشه‌های شکارگاهی و گلدانی و نقشه‌هایی که به سرتاسری موسومند از این ردیف می‌باشند. برای قالی کرمان نقشه‌های خاص کرمان وجود دارد. البته تأثیر پذیری طرح‌های قالی کرمان را از نقشه‌های اصفهان مانند شاه‌عباسی که اوج طرح و نقشه در دوران صفویان، یعنی درخشانترین دوران قالی در ایران و نیز نقشه شیخ صفی که پویائی خاصی در بین طرح‌های قالی ایران دارند، نباید از نظر دور داشت.

بنابراین اگر در کرمان قالی بافان از نقشه‌های دیگری استفاده کنند، غیر معمول و خارج از عرف خواهد بود. البته این بدان معنی نیست که در کرمان از نقشه‌های مناطق دیگر استفاده نمی‌شود، بلکه این موضوع کمتر از جاهای دیگر اتفاق می‌افتد. در گذشته بزرگان فرش‌بافی که سرمایه‌گذاران و صاحبان کارگاه‌های بزرگ بودند، برای خود نقشه‌های خاصی داشتند و فرش‌های بافت‌آنان به سبب نقشه مخصوصشان به آسانی شناخته میشد و این مسئله نوعی گواهی مرغوبیت بود. در حال حاضر نیز در بعضی موارد این رسم رعایت میشود. طراحان کرمانی معمولاً حاشیه را که مشتمل بره نوار است طوری طرح می‌کنند که حاشیه اصلی دو برابر پهنای حاشیه فرعی راداشته باشد. آخرین رشته بیرونی حاشیه، شبیه نوار بسیار باریکی است که اغلب به رنگ سرخ می‌خکی بافته میشود.

قالی بافان کرمان در نقشه‌های خود بیش از هر چیز به نگاره‌های گلدارویی می‌آورند، علت این امر شاید علاقه‌ای باشد که مردم این منطقه از گذشته‌های دور بگل دارند. اشکال گوناگونی از گل آفتاب - گردان که نشانه‌ای از آئین زرتشت است، در قالی‌های کرمان دیده میشود. گذشته از آنچه که گفتیم تصاویری از پرندگان و حیوانات به صورت نقشه شکارگاهی و یا نقشه‌هایی که در آنها تصاویر انسان نیز وجود دارد، در نقشه‌های متن قالی‌های کرمان مورد استفاده قرار می‌گیرد. با توجه به مطالبی که گفتیم این نتیجه حاصل میشود که نقشه و طرح در قالی کرمان دامنه‌ای وسیع دارد و ما ذیلاً مواردی از آن را نام می‌بریم و درباره چند نقشه معروف توضیحاتی می‌دهیم.

اسلیمی ترنجدار ←

لچک ترنج ، افشان بالچک ترنج ، افشان سراسری بدون لچک ترنج، درختی، گنجشکی، نقشه آمریکائی یا باب آمریکا، نقشه کوپلن یا شکارگاهی، چمنی و: اردبیلی - آمیخته‌ای از طرح‌های قالی اردبیل آذربایجان با تغییراتی مختصر است.

بازوبندی - که طرح‌هایی شبیه گردنبندی و بازوبند آن را تشکیل میدهد. کف ساده - که در وسط آن نقش مدال گونه‌ای دیده میشود.

کف ساده مرغی - همان نقشه کف ساده است همراه با تصاویری از پرندگان. خشتی - که طرح‌هایی شبیه الماس دارد.

سعدی دشت گلی - نموداری از خرمن‌های گل و نشانه‌ای از لطافت طبع این مردم.

سلسله‌ای - که گونه‌ای پیوستگی زنجیری را در نظام نقشه نشان میدهد. شاه‌عباسی نقره‌ای، شاه‌عباسی درشت گل، ستونی، کف ساده لچک ترنج، راوری و نقشه‌های بنه‌ای بسیار زیبا که بهترین بافتش در کرمان صورت می‌گیرد، موارد بسیار قابل توجه نقشه‌های قالی کرمان میباشد.

شرح کوتاهی درباره چند نقشه مشهور و زیبای قالی کرمان برای آشنائی بیشتر با این هنر ظریف ضروری می‌نماید:

لچک ترنج - این طرح در اصل از تذهیب‌هایی که توسط کاتبان هنرمند بر جلد کتابها نقش می‌بست و یا تزئینات و کاشیکاریها اقتباس گردیده و با تغییراتی که حاصل تراوش افکار لطیف هنرمندان قالی‌باف و طراحان نقشه است به صورت فعلی درآمده است. ترنج نقش کشیده دایره یا ستاره‌واری است که معمولاً مینائی‌ترین قسمت نقشه را تشکیل می‌دهد. دو کلاله به عنوان

دوسر ترنج زیبایی خاصی به این نقشه میدهد. ربع ترنج با تغییراتی مختصر تشکیل دهنده لچک این نقشه است که در گوشه متن واقع میشود.

«در بیشتر قالی‌های لچک ترنجی نسبت بین اندازه‌های مختلف در حدمعینی است. مثلاً درازای خود ترنج بدون دوسر آن یک سوم درازای قالی، یا پهنای حاشیه یک ششم پهنای قالی، و جمع پهنای حاشیه‌های باریک مساوی پهنای حاشیه میانی است. نقاشان در زمینه لچک ترنج مجال هنرنمایی فراوان یافته‌اند. نمونه‌های نسبتاً ساده آن در قالی‌های مشهد و تبریز و همچنین منطقه هریس و گوروان متداول است و بهترین آن در قالی‌های کرمان و کاشان»^۲.

نقش شاه‌عباسی - «در اساس همان نقش اسلیمی آغاز کار صفویان است که نگاره‌های خاص زمان شاه‌عباس نیز بدان افزوده شده است و امروزه همه زیر یک عنوان آمده است. اسلیمی را گفته اند طرح انتزاعی درخت است با پیچ و خم شاخ و برگ آن و این نگاره در هنرهای تزئینی ایران سابقه بس درازی دارد که به زمان ساسانیان میرسد و از جمله میتوان آن را در نقش بیستون دید.

در اسلیمی، خامه نقاش گردش مداومی دارد، بدین معنی که خیزه‌های تازه به تازه آن به کمک بندهائی به یکدیگر پیوند می‌خورد، می‌رود و مانند فنر برمی‌گردد و همچون ازدها دهن باز می‌کند، و بار دیگر به پیش می‌جهد، و در این جنبش و پیچ و تاب انواع برگها و گل‌های ختائی - گردو گرد پیچک و سه‌برگی - و گل‌های شاه‌عباسی (شیخ صفی) - پیچک و اناری و برگی و سمر - را در بر می‌گیرد و جابه‌جا اسلیمی‌های ماری کوچک و بزرگ - که برخی آن را نمودار ابر دانسته‌اند، نه مار - در آن لانه می‌کند.

نقش شاه‌عباسی در کرمان و کاشان و تبریز و اصفهان و مشهد بافته میشود. در میان روستائیان نیز بسیاری از بافندگان با ساده‌ترین اشکال آن آشنائی دارند»^۳.

یکی دیگر از نقشه‌های قالی کرمان قاب قرانی^۴ است که نوعی کف ساده میباشد. این نقشه بر روی تابلوهای کوچکی بافته میشود که از آنها به عنوان جلد یا قاب قرآن و کتاب استفاده میگردد، لیکن چنین برمی‌آید که امروزه این نقشه چندان مورد استفاده‌ای ندارد.

ابعاد فرش کرمان

باتوجه به اینکه هر گرمی توان اندازه استاندارد برای قالی معین کرد، بافندگان می‌توانند به میل خود و تقاضای بازار ابعاد محصول خویش را مشخص نمایند، معذک عرف و عادت را که در این زمینه طی سالیان دراز در قالی کرمان همانند نقاط دیگر رخنه کرده است، نمی‌توان نادیده گرفت.

کوچکترین فرش کرمان رومبلی است که دولنگه آن را یک جفت و ۵ جفت آن را یک دست مینامند. بایکدست رومبلی که اصطلاحاً پشتی هم نامیده میشود، میتوان یکدست مبل را روکش کرد.

درگاهی یکی دیگر از قطع‌های قالی کرمان است که به حساب متری ۱۰۰×۶۰ سانتی‌متر میباشد. به همین ترتیب ذرع نیم برابر ۱۰۰×۱۵۰ سانتی‌متر، دو ذرع برابر ۲۰۰×۱۲۰ سانتی‌متر و پسرده‌ای برابر فرش‌های ۶ متر مربعی و بزرگتر از آن هم ۲۷۰×۱۷۰ سانتی‌متر هستند. در کرمان بافته میشود. اسناد و مدارک مستدلی در دست است که نشان میدهد در گذشته فرش‌های صد متری هم در این منطقه بافته شده‌است، البته به صورت سفارشی، که افتخاری برای صنعت و هنر قالی‌بافی در کرمان به حساب می‌آید.

فرش کرمان در موزه‌ها

به سبب اینکه (نظیر اکثریت قریب به اتفاق نقاط) شناسنامه‌های دقیق برای فرش

۲- صفحه ۷۳ کتاب قالی ایران، تالیف م. ا. به‌آذین.
۳- صفحات ۷۳ و ۷۴ کتاب قالی ایران تالیف م. ا. به‌آذین.
۴- Oriental Rugs and Carpets تالیف Fabio Formenton

کرمان وجود ندارد، تقویم فرش‌هایی که در کرمان بافته شده و در حال حاضر در موزه‌هاست کار مشکلی مینماید، لکن براساس مدارک موجود به چند مورد زیر می‌توان اشاره کرد.

۱- يك قطعه قالی با نقشه شکارگاهی، با تاریخ ۹۲۹ هجری قمری که در حال حاضر در موزه معروف پولدی - پترولی ایتالیا نگهداری میشود.

۲- در موزه آستان قدس رضوی يك قالی با نقشه گلدانی و تاریخ ۱۱۷۱ که به امضای کرمانی بافته شده است، وجود دارد.

۳- از مجموعه قالی‌های آستان قدس رضوی، قالی زیبایی است با متن فیروزه‌ای و يك جفت قالی که گمان می‌رود بافت کرمان و مربوط به سال‌های آخر قرن نوزدهم باشد.

گذشته از آنچه که اشاره کردیم، يك تخته قالی در موزه ویکتوریا اند آلبرت لندن، دو تخته در موزه هنر و صنعت وین، يك تخته در موزه متروپولیتن نیویورک و يك تخته در مجموعه قالی‌های خانم رینی راجرز وجود دارد که گفته میشود با توجه به شیوه بافت و مصالح و نقشه باید به کرمان تعلق داشته باشند.

بازرگانی فرش کرمان

خرید و فروش فرش در کرمان نظیر سایر مناطق به یکی از صورت‌های پرانجام می‌گیرد:

۱- بافنده فرش با سرمایه شخصی اقدام به تهیه وسایل و مصالح مینماید و پس از پایان کار، محصول خود را به بازار عرضه می‌کند.

۲- خریدار قالی را هنگامی که بر روی دار است می‌خرد.

۳- خریدار با بافنده به صورت مقاطعه کاری قرارداد مینماید که مقدار معینی قالی در اندازه‌های معین و با طرح و نقشه و بطور کلی مشخصاتی که تعیین می‌کند برای وی ببافد، در این صورت سفارش دهنده مقداری از وجه قالی را به عنوان پیش-پرداخت به بافنده میدهد تا بتواند برای

شروع کار مصالح لازم را خریداری کند.

۴- بازرگانان فرش کلیه مصالح را خریداری کرده با نظر خود اقدام به رنگرزی و تهیه خامه مینمایند. در این صورت بالطبع نظارت بر بافت را هم بر عهده می‌گیرد.

۵- بازرگان فرش رأساً اقدام به دایر کردن کارخانه مینماید.

بافت سفارشی در کرمان به صورت افتخاری برای بافنده و فروشنده فرش و امتیازی برای خود قالی است. کسانی که در بازار کرمان تصمیم به خرید فرش می‌گیرند، اکثراً با این ادعای فروشنده مواجه میشوند که فرش انتخابی شما سفارشی بافته شده و بسیار مرغوب است.

در مورد نقش اقتصادی فرش کرمان باید به سال‌های قبل و تقریباً به زمانی که آمریکائیان نخستین شرکت‌های بازرگانی فرش را در کرمان دایر کردند و پس از آن اروپائیان و بخصوص آلمانیها طالب و راغب این شاخه تجارت شدند برگشت. درباره سیر تحولی فرش کرمان از کلیه جوانب در تاریخچه این صنعت به تفصیل سخن گفتیم. در اینجا لازم است اشاره کنیم که در کرمان فرش‌های خوب باب امریکا و باب اروپا هر يك ویژگی‌هایی برای خود داشته و دارند که در قسمتهای گذشته به آنها اشاره شد، تنها یادآور می‌شویم که در سال‌های پس از جنگ دوم جهانی صاحبان کارخانه‌های ابوسون (Aubusson) و ساوونییر (Savonniere) تغییراتی را در نقش‌های خاص کرمان به بافندگان قالی تحمیل کردند، لیکن خوشبختانه این امر هیچگونه تأثیر سوئی در این هنر نگذاشت و بافندگان و طراحان بدون توجه به عقاید

آنان به راه خود ادامه دادند. قالی کرمان از دیرباز در کنار سایر صادرات کشورمان رقمی قابل توجه را تشکیل میدهد. در گذشته حتی فرش‌های کهنه کرمان از ارزش فوق العاده و موقعیت صادراتی درخشانی برخوردار بود، لکن از زمانی که بافت کمانه شیب در کرمان رایج گشته، نه تنها

مسأله کهنگی این فرش تقریباً منتفی است، بلکه از نظر اقتصادی نیز موجب خساراتی برای فرش این منطقه گردیده است.

مراکز بافت فرش کرمان

در کرمان مناطقی که در زمینه قالیبافی شهره‌اند، عبارتند از کرمان، رفسنجان، راور، بافت، رابر، جوپا، ماهان، زرنند، کوهپایه، دره در داوران، نوغ رفسنجان، همت آباد، انار، قریه العرب و اغلب روستا های این استان. ایلات افشار که در دوتیره پیچاق چی و افشار و در منطقه وسیعی محدود به جنوب غربی رفسنجان و جنوب شرقی جاده کرمان-بم، به مساحت تقریبی ۱۰۰۰۰ کیلومتر مربع سکنی دارند، به قالی‌بافی نیز مشغولند. اینان در دستگدهای افقی می‌بافند، نقشه‌های شکسته خاصی را به کار می‌برند و قالی‌های آنان اکثراً با خامه‌هایی که بوسیله روناس به رنگهای هماهنگ قرمز درمی‌آیند، بافته میشوند. بافندگان روستائی این ایل باگره فارسی‌باف و چادر نشین‌ها ترکی‌باف می‌بافند. بطور کلی قالی‌های بافت ایل افشار در میان قالی‌های مشابه ممتازترند.

منابع و مأخذ

- 1- Oriental Carpets and Rugs
تالیف Ian Bennett
 - 2- Oriental Rugs Antique and Modern.
تالیف Walter - A - Hawley.
 - 3- Oriental Carpets
تالیف Robert de Galatchi.
 - 4- Oriental Rugs and Carpets
تالیف Fabio Formenton.
- ۱- کتاب قالی ایران تألیف م. ا. ا.

به آذین از انتشارات فرانکلین

در این مقاله از اطلاعات آقایان حاج احمد ثابت کارشناس شرکت سهامی فرش ایران و نبی خوانساری بازرگان فرش استفاده شده است، بدینوسیله از نامبرگان سپاسگزاری میشود.

۳- در راور کرمان نقشه خاصی بافته میشود که گل‌های ریز و پر دارد و به نقشه راور معروف است.

انسان تکراری (بندی) ←

